

שבבים מפעולותיהם לחיים

מגדל אור

של הצלה ופדות
להמוני ישראל

תמוז תשמ"ח בגיא צלמוות אושוויץ: כ"ק
מרון אדמו"ר מויזניץ שליט"א מביט בזעזוע
על גדרי התיל המקיפים את המחנה

| חיים מאיר אוביץ |

ואם הגזירה היא רח"ל על כלל ישראל, עלינו להתאמץ בכל כוחנו להעביר את רעת הרשעים ואת מחשבתם אשר חשבו על היהודים, ולהפך עזת אויבנו על-ידי תשובה, תפילה וצדקה". הציבור נענה לקריאת רבינו, והרים את תרומותיו למען הגולים. באותם ימים יצא הרבי במבצע "כופר נפש", בו הודפסו קבלות מיוחדות. הקבלות מולאו בכתב יד קדשו, ומרן כתב בהן את שמות המתנדבים בעם ומבוקשם. בפעם נוספת יצא רבינו במבצע הצלה - היה זה כאשר

אישור על תרומה למען "כופר נפש" בכתי"ק ה"אמרי חיים" ז"ע

הנאצים והרומנים גירשו למחוז טרנסניסטריה שבאוקראינה כמאתיים אלף יהודים תושבי בוקובינא ובסרביה שברומניה. תנאי החיים שם היו אימים: רבבות יהודים גוועו בעת הגלייתם, מתלאות הדרך, ולאחר הגיעם לשם המשיכו אלפים ורבבות לגווע מן הקור הנורא, ממחלות מידבקות שפרצו בקרב הגולים, ומהעינויים האכזריים שעונו בידי החיילים שהופקדו עליהם. בימים ההם נחלץ כ"ק מרן אדמו"ר בעל "דמשק אליעזר" מויז'ניץ ז"ע לעזר הגולים האומללים, וכשפנה אל אחיו ה"אמרי חיים" ז"ע וביקשו להצטרף לפעולות הצלה, נענה מרן זצ"ל מיד לקריאתו, ועורר את הציבור לתרום גם כאן סכומים גדולים למטרת הצלה. לעשירים קבע הוא עצמו את הסכום שעליהם לתרום, ולא זו מהם עד שהשלישו לידו את הסכום במלואו. את הכסף שנאסף העביר אל ה"דמשק אליעזר", אשר יצר את הקשר אל גולי טרנסניסטריה בעזרת שליחים שונים, בדרכים מחתריות, תוך סיכון עצמי רב.

הסכומים הגדולים שרבינו השיג בפעולותיו הנשגבות, עשו דרכים מסוכנות, עברו גבולות וחלפו מידיים אלה לאחרות - בדרכם החשאית אל אחינו בני ישראל - בטרנסניסטריה, בפולין, בצ'כוסלובקיה, ברומניה ועוד. רבינו סיכן את חייו לשם-כך, לא נח ולא שקט - אבל לא נרתע מלהמשיך במעשי החסד הנועזים, כדי להציל נפשות ישראל. אלפי יהודים ניצלו מגוועה ברעב הודות לפעולותיו, כי ע"י כך היתה להם אפשרות לרכוש פרוסת לחם, להחיות נפשם ונפש ילדיהם הרכים. מלבד זאת היתה לאותה הושתת-יד השפעה רוחנית כבירה, בראות הגולים שלא נשכחו מארץ החיים, והדבר הרעיף עליהם טל של תקוה שיום יבוא והם עוד ישובו לבתיהם.

מעניין לציין את סיפורו של בחור צעיר, שהתנדב בסכום כסף למען מגבית הצלה, וקיבל "פתק אישור" עליו רשם מרן בכתי"ק את שמו. כאשר הגולה הבחור לאושוויץ, הצליח לקחת עמו פתק זה ולהחביאו אצלו, ופתקה זו שימשה עבורו כשמירה במשך שנות הגלות. בזמנים הקשים ביותר, ובכל עת שהעיק על הלב, היה מוציא את הפתק ומוצא בו נוחם ומשיב-נפש, בהיזכרו בצורת קדשו של מרן, ובאומרו אל

ששת שנות המלחמה העולמית השניה, כמו גם שנות ההתנערות מעפר שאחריהן, היו שנים בהן - באופן מיוחד - הקדישו עצמם מרנן רבוה"ק לבית ויז'ניץ ז"ע, להחשת ישע ופדות לבני ישראל הנדכאים והנרדפים.

בחסדי ד' ניצלו בניסי ניסים מציפורני החיה הנאצית ימ"ש, ולכן זכו ועלה בידם להוציא אל הפועל ולהביא לידי ביטוי אדיר-ממדים את היסוד הנשגב לו חונכו בבית אביהם, אוהבן של ישראל, מרן ה"סבא קדישא" בעל "אהבת ישראל" ז"ע - להתמסר כליל למען הכלל.

כשלושים שנה לפני כן, במלחמה העולמית הראשונה, מסר ה"אהבת ישראל" נפשו והסתיר בביתו המוני יהודים שנמלטו מאימת הגיוס לצבא. לנוכח הרדיפות שסבלו אז, התבטא בכאב: "אינני מסוגל עוד לשמוע על כה הרבה צרות ישראל; רבונו של עולם, הריני כפרת כלל ישראל!" - - -

בשנות השואה, הפקירו רבוה"ק את גופם ונפשם, את ביתם ואת רכושם, למען הקלת הצרות והגזירות שהתרבו מיום ליום. דמותם הכבירה היתה למשען ולמבטח להמוני יהודים, כתומכים ומעודדים, מנחמים ומחזקים. תחת פיקודם התנהלה מערכת מסועפת, שדרכה זרמו סכומי כסף אדירים להצלת נפשות מידי צר. סיכונים רבים אף נטלו על עצמם, והכל בשל אהבתם הגדולה לכל אשר בשם ישראל יכונה.

מבצעי הצלת נפשות

באותם ימים נוראים ניצב כ"ק מרן אדמו"ר בעל "אמרי חיים" ז"ע כמנהיג כביר-רוח, המסוכך כרועה נאמן על צאן-מרעיתו ומרעיף עליהם טללי תקוה ונחמה.

מיד עם פרוץ המלחמה בפולין, בראש השנה ת"ש, עלה מרן ז"ע לפני תקיעת שופר אל הבימה שלפני ארון הקודש בבית מדרשו הגדול שבעיר גרויסוורדיין, ושלא כדרכו פתח בדברי התעוררות, בתארו את הסכנה אשר בפניה עומדים מיליוני יהודים ברחבי אירופה. בכיותיו היו נוראות, וכל הקהל בכה עימו.

עם התגברות הצרות, נמלטו יהודים מארצות הכיבוש. רבים מהם הגיעו לגרויסוורדיין שבהונגריה - שעדיין לא נכבשה - ומצאו מחסה בחצר רבינו ז"ע, אשר תמך בהם ועזר להם במצוקתם. מאז ומקדם התקיים בחצר הקודש מטבח הכנסת-אורחים לכל דכפין, ועתה הועמד מטבח זה לרשות הגולים. אשת-חבר, הרבנית מרגלית ע"ה עם בנותיה הרבנית עמדו ובישלו יום יום להמוני הפליטים, כשהכל נעשה מתוך פחד ומסירות-נפש, כי השלטונות התאנו על כל דבר קטן.

בתמוז תש"א הצטרפה הונגריה למלחמה לצידה של גרמניה, ומאז החלו הרדיפות נגד יהודי הונגריה. אחת הגזירות הקשות שהוציאה הממשלה ההונגרית היתה, גירושם של כל היהודים אזרחי-החוץ. עשרות אלפי יהודים שלא יכלו להוכיח את היותם ותיקים במדינה זו, גורשו בחזרה לפולין, ורע ומר היה גורלם. כמחציתם הומתו על קידוש השם, והנשארים סבלו עינויים וייסורים בקור וברעב ובצמא.

אזי כינס רבינו זצ"ל את בני העיר בבית-הכנסת הגדול בגרויסוורדיין, ודרש תוך זעקות-שבר על דבר גודל מצות פדיון-שבויים. בין היתר התבטא: "דעו נא רבותי, אשר הגזירה היא ר"ל על כלל ישראל, ואין לשטות בעצמנו לומר כי רק על ילידי פולין ודומיהם יצא גזר-הדין, כי הרשעים לפי-שעה המציאו להם תירוץ זה לגרש לעת-עתה חלק מאיתנו, ואחר-כך יתחכמו ח"ו לעמוד על כולנו, השי"ת יצילנו מידם.

ליבו כי בוודאי זכה רבינו להגיע לחופי ארץ הקודש והוא עומד בתפילה למען שלום כל אחב"י.

בין הגולים לטרנסניסטריה היה גם אחי רבינו, כ"ק מרן אדמו"ר ה"מקור ברוך" מסערט-ויז'ניץ זי"ע. ה"אמרי חיים" הפעיל את כל יכולתו וקשריו כדי לפדות את אחיו מגלותו. וכה כותב הוא בנידון זה אל העסקן המופלא ר' אברהם פייג ז"ל מחסידי ויז'ניץ באראד, בלשונו העריבה והמלאת-חן: "נא ונא, ירחם נא ויעבוד במסירת-נפש להציל את אחינו ובני ביתו מטיט היוון. הדבר נוגע לנפשי. אל ישכח שהדבר נוגע ליוצאי חלציו של אבינו רוענו זצללה"ה. לא נשכח גמולו לנצח, אין קץ לשכרו. לא ינוח ולא ישקוט, והש"ת יהא בעזרו. אם יעלה בידו להיות שליח להצילם, יהיה לו לעונג ולנחת כל ימי חייו. הנני מברך אותם בחיים מאירים" (כך חתם את שמו ברמז, מחשש שמא יפול המכתב לידיים בלתי רצויות). אכן, נשאו המאמצים פרי, וה"מקור ברוך" הצליח לצאת מעמק הבכא.

הצרות מתגברות

ברם, בינתיים הלך המצב והורע יותר ויותר. כמוזכר, עשרות אלפים הוגלו לפולין באמתלה של

מרן ה"אמרי חיים" זי"ע בלוויית חסידים לפני המלחמה

חוסר אזרחות, אבל גם בעלי האזרחות ההונגרית לא שפר עליהם גורלם. השלטונות הוציאו פקודה, שכל גבר מגיל 18 עד 48 חייב לעבוד למען הצבא. פלוגות עובדי הכפיה הללו נשלחו לאוקראינה לשרת את הצבא ההונגרי שנלחם לצד הגרמנים. נוראה ואיומה היתה מנת-חלקם - הם הועסקו בעבודות קשות ומשפילות, כשמזונם דל ביותר, ללא ביגוד מתאים בקור העז, כך שרובם נפחו נשמתם בשל תנאי החיים הקשים ותחת עינויים של חיילי הצבא צמאי-הדם.

לפיכך, השתדל כל מי שרק היה יכול, להשתמט מגיוס. רבים שלא קיבלו פטור מגיוס, החליטו לרדת למחתרת, ומאות מביניהם הבינו שהמקלט הבטוח ביותר עבורם הוא אצל הרבי. כך נעשתה חצר ה"אמרי חיים" למרכזם של פליטים ועריקים למיניהם, שכונו בשם "הגדוד החמישה-עשר" (ט"ו - על שם ראשי התיבות ט"מיר ונ'עלם). גדולה היתה מסירות-נפשו של רבינו זצ"ל במעשה זה, כי השלטונות גזרו עונש-מוות על כל מי שיחביא בביתו עריקים וכדומה, ואילו

מכתבו של ה"אמרי חיים" למען הצלת אחיו ה"מקור ברוך" זי"ע

מרן זי"ע קיבל בסבר פנים יפות את כל אותם משתמטים, ועוד יעץ לעיתים לאחרים לבוא אליו להצטרף ל"גדודו". לאחד שהתייעץ עם רבינו על-כך שקיבל צו להתייצבות ביום ב' זראש-השנה, ענה מרן זי"ע: "כן, נתייצב אי"ה לימלכיות זכרונות שופרות" - ליד הפארענטשעס... האם אני מוצא חן בעיניך בתור גנרל? יש לי גדוד יפה, ותוכל להתגייס לגדודי!..." וכך חזר הדבר ונשנה פעמים רבות. זאת בנוסף לצעירים רבים שקיבלו צווי-גיוס לצבא, והשתחררו בדרך-פלא ע"י ברכת רבינו.

עידוד רב שאבו המסתתרים בצל מרן מהתפילות ובמיוחד מהשבטות המרוממות, אשר בצוק העיתים החדירו בהם חיות ושמחה דקדושה. בתקופה מסויימת פחדו יהודים להתהלך בחוצות לאחר רדת החשיכה, ולפיכך התפללו בבית-מדרשו של רבינו קבלת שבת מבעוד יום, ואף "שולחן" לא נערך. אבל רבינו, שהשבת היתה חיות נפשו, מצא לכך עצה, והתחיל לערוך את הסעודה השלישית כשעתיים לפני זמן מוצאי שבת, ואזי שרו גם את הזמירות של ליל שבת.

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א: בתקופה

מכתבו של הגה"ח רבי יחזקאל וויזמאן זצ"ל הי"ד, אבד"ק סיטשעל ומגדולי החסידים, שכתב אל ה"אמרי חיים" זי"ע בימי השואה האיומים מכתב התנצלות על כך שנבצר ממנו להגיע: "... ולא אדע אם המובא בספה"ק שצריך להיות מסירות-נפש לנסיעה לצדיקים - אם כוונתם מסירות-נפש ממש, או אולי רק בהפלגה וכו'. ויאמין לי כ"ק, שאם לא הייתי ירא אלא מסכנת איזה מכות לחי, לא הייתי נמנע מלנסוע, להצלת ותיקון נפשי..."

על-אף ההסתר והכיסוי שתחתם ביצעו הגרמנים ימ"ש את תוכניתם השטנית להשמדת היהודים במדינות הכיבוש, הצליחו בכל-זאת להסתנן ידיעות על הגורל הנורא הפוקד את יהודי אותן ארצות, וחשש כבד קינן בלב שאר יהודי אירופה בדבר עתידם. משום-כך עשה רבינו השתדלויות להשיג רשיונות-עליה לארץ ישראל עבורו ועבור משפחתו. חסידי ויז'ניץ שבארץ הקודש הפעילו לשם כך את מיטב המאמצים והקשרים.

מכיון שענין הנסיעה נראה רציני וקרוב,

אתנו, תיבת "עירה" הם אותיות ע"י-ה, והתיבה 'ולשרקה' היא אותיות לְקַשְׁרֵה ו-ה. אף "בני אֶתְנֹו" ניתן לנקד "בְּנֵי אֶתְנֹו" (שהרי בתורה אין ניקוד), וידוע ע"פ הזוה"ק, שאתוון י-ה מרמזות על אבא ואמא, ואילו ו-ה - על ברא וברתא, והיינו שיתעורר שם י-ה - שם הרחמים, ויתקשרו השמות הק' י-ה ב-ה ביחודא שלים, ואז יזכו האבות והאמהות להיות יחד עם בניהם והרשעים לא ישלטו בבני ישראל...

בתפילת מנחה של ערב שבת, כאשר החל רבינו לומר "הודו לה' כי טוב..." - נבקעו כל הסכרים, בכיות גדולות פרצו, ומעיינות דמעות ניגרו מעיני הכל. בעת השולחן הטהור שררה שמחה ורוממות-הנפש, כשהקהל שותה בצמא את דברי-תורתו וזמירותיו של רבינו שהיו כמים קרים על נפש עייפה. אלה שזכו להיותו בחיים מספרים עד היום ברטט דקדושה ובהתרגשות עצומה על-אודות ה"טיש" ההוא. בעת שר' זיידא פרוימוביץ הי"ד שר בדביקות את הניגון "מהר והבא... ושבור עול הגלויות..." - קלחו דמעות למכביר מעיני רבינו. אך השבת המרוממת הושבתה, כאשר מאות שוטרים התפרצו אל היישוב בליל שבת

שההתאספות כבר נאסרה וכל אסיפה נחשדה כהתכנסות לצורך ריגול, פרצו שוטרים לבית-המדרש ונכנסו באמצע עריכת ה"שולחן" בליל שבת. אבי הק' נאלץ להימלט דרך דלת אחורית, כי הוא נחשב כמנהל האסיפה. השוטרים בדקו את מסמכיו של כל אחד מהנוכחים, והיו שם רבים מהט"ו-ניקים, אי-לכך היתה שם מהומה גדולה. סברו הכל, כי לשבת הבאה בוודאי לא יערוך הרבי את שולחנו הטהור, אולם שבת היא שבת, ובשבת הבאה נערך השולחן הטהור כרגיל! והפטיר מרן שליט"א: "לכך צריך כוח ברזל! מי שמזוכך ומטוהר, הוא מרגיש בקדושת השבת, עד כי אין מפריעים לו דברים אחרים!"

על אף שהאנטישמיות הלכה וגברה, המשיך רבינו זצ"ל לנהל את עדתו ואת חצר קדשו עד שהנאצים ימ"ש כבשו את הונגריה וגירשו את יהודיה, באייר תש"ד. במשך השנים ההן המשיכו חסידים להגיע במסירות-נפש כדי להסתופף בצל הרבי במועדים הקבועים. מרעיד לבבות

החליט ה"אמרי חיים" לנסוע למחוז מארמורש, כדי להיפרד מאלפי חסידי ויז'ניץ יושבי חבל-ארץ זה, ובמטרה לחזק את רוחם. הביקור נקבע לשבת פרשת תרומה תש"ד, בעיירה ווילחוביץ, בה כיהן אותה עת ברבנות יבלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ שליט"א. בהגיע רבנו לשם קידמו את פניו הזקנים והילדים, כי האנשים בגילים הממוצעים היו מגויסים כולם. ביום ה' חל ראש-חודש אדר, וקהל רב מכל האיזור בא להתפלל בצוותא עם רבינו. תפילת מרן זי"ע היתה מיוחדת במינה - בדביקות עצומה ובהתרגשות גדולה. לאחר התפילה נעמדו קבוצות-קבוצות ושוחחו בהתפעלות על תפילתו המרוממת של הרבי!

בסעודת ר"ח אדר התייחס הרבי בדברי תורתו לעובדה שהיו אז ימים קשים לישראל. כאמור - הציבור שנכח שם כלל בעיקר זקנים ופרחי-חסידים, כי אלה שעד גיל חמישים, שהיו הורים לילדים, גוייסו כולם לעבודת-כפייה רח"ל. מרן דרש את הצירוף של החודש: "עירה ולשרקה בני

וערכו חיפושים ומעצרים. במוצאי שבת קודש קיבל רבינו קוויטלך בבית-המדרש - הזעקות בעת מסירת הפתקאות היו מזעזעות ביותר; הורים בכו על ילדיהם שגוייסו ונותקו מאיתם בכוח הזרוע, ילדים ונשים קוננו על גזילת אבי המשפחה - לב אבן היה יכול להינמס למשמע הבכיות הרבות. ורבינו זי"ע מירר בבכי יחד עם כולם.

בסופו-של-דבר לא יצאה לפועל תוכנית עלייתו של רבינו, כי שלטונות תורכיה לא אישרו תעודות-מעבר דרך מדינתם. כעבור חודשים ספורים, עם כיבוש הונגריה ע"י הנאצים ימ"ש, נמלטו רבינו ובני משפחתו במסע הצלה ניסי לרומניה, ושהו בבוקרסט עד תום המלחמה. כאשר זכה מרן לעלות לאר"י בשלהי שנת תש"ז, ונפגש עם ה"חזון איש" זצ"ל, ביקש ה"חזון איש" מרבינו שיספר אודות נס הצלתו מהשואה הנוראה, ורבינו נענה לו. בין השאר, שח מרן כי ירו אחריו במעבר הגבול מהונגריה לרומניה, והעיר: "כמדומני, שמה שחטאתי עד אז - נתכפר לי באותה שעה, כאשר

ראינו את המוות לגד עינינו... והוסיף בענוותנותו:
"אילו לא הייתי עושה עבירות מאז, הייתי יכול להיות אדם השלם!"

מפעל הצלה אדיר

בחודש סיון ת"ש, כאשר צבא רוסיה כבש את העיר וויז'ניצא שבבוקובינא, נמלט כ"ק מרן ה"דמשק אליעזר" זי"ע מן העיר בניסי ניסים, וכך ניצל מגזירת הגירוש לטרנסניסטריה שנחתה על רבבות אלפי יהודי האיזור.

כעבור חודשים ספורים, כשהתיישב בעיר טעמעשוואר שבצידה השניה של רומניה, באיזור שניצל מגזירת הגירוש, הקים מערכת ענקית ומסועפת למען הצלת נפשות גולי טרנסניסטריה. היה זה מבצע הצלה בהיקפים כספיים של רבבות אלפי דולרים - סכום עצום בימים ההם. ה"דמשק אליעזר" סיפר בעצמו, כי במשך שנה ומחצה שלח לשם מדי חודש בחודשו סך של מיליון ל"י (המטבע הרומני) לחודש. אפילו מנהיגי החילוניים באר"י, העריכו את גודל מעשיו של ה"דמשק אליעזר", ובאחת הישיבות של ועד ההצלה בארץ, התבטא אחד ממנהיגיהם: "הרבי מויז'ניץ בכוחות עצמו, הציל יותר יהודים מאשר כל הישוב בארץ ישראל!"

למחרת הסתלקותו של מרן הופיע מאמר הערכה עליו, שנכתב ע"י אדם שהיה קרוב לעיני ההצלה וידע את המצב לאשורו, וכה כתב: "הרבי מויז'ניץ הפך להיות בקרב יהודי רומניה לגיבור אגדתי בשטח הצלת יהודים. הוא הקים ארגון תת-קרקעי מסועף, ובמשך שנים נלחם מלחמתו נגד הגסטפו, והוא ניצח במלחמה הזו, ולא רק בהצלת אלפי יהודים, אלא גם בזה - שהשתמש דווקא באנשי גסטפו - ע"י מתן שוחד - למטרות ההצלה."

מספר הרה"ח ר' בן ציון שכטר הי"ו, מזקני חסידי סערט-ויז'ניץ: "כאשר הייתי בטרנסניסטריה, היתה תקופה, לפני פסח, שממש לא היה לי מה להכניס לפי, הרעב היה נורא. והנה ממש באותם ימים הגיעה מעטפה מטעמעשוואר, מרבינו ה"דמשק אליעזר", מעטפה עליה היה רשום שמי, ובתוכה היו 300 מארץ. ממעות אלה החייתי את נפשי והיה ביכולתי לעשות את החג."

והרה"ח ר' פינחס הורוויץ שליט"א סגן יו"ר המרכז הארצי של אגודת ישראל, מספר: "יהודים החיים עימנו כאן היום, הם וצאצאיהם וזרעם אחריהם, ממש דורות שלמים, ניצלו והוקמו בזכות הצלת הנפשות שעשה רבינו זי"ע במסירות נפש בל תתואר. אבי הגה"צ הרב מבאנילוב זצ"ל, שהיה בין הגולים, היה מקבל סכומים גדולים מטעמעשוואר שאליהם צורפה רשימה, וע"פ רשימה זו היה אבי מחלק את הכסף שנשלח. בלאו הכי פשוט לא היה ליהודים אלה מהיכן להתקיים."

בשנת תש"ג, השתדלו תלמידי רבינו שבארץ ישראל להשיג עבורו 'סרטיפיקט' (רשיון עליה), וביקשוהו שיעזוב את טעמעשוואר ויעלה ארצה. אבל רבינו דחה את בקשתם, באמרו: "כל עוד קיימת אפשרות לסייע ליהודי טרנסניסטריה ולהציל את חייהם מגוועה ברעב, אינני יכול לעזוב את המקום כדי להציל את נפשי!"

הרה"ח ר' נפתלי הירץ שפירא ז"ל (לימים באנטווערפן), שהיה משליחיו של מרן להעברת הכספים והמשלוחים לגולת טרנסניסטריה, סיפר: "זכורני שרבינו נתן לי פעם את שעון הזהב עם

מרן ה"דמשק אליעזר" זי"ע בהתגוררו בטעמעשוואר בתקופת המלחמה

עידוד רב שאבו המסתתרים בצל מרן מהתפילות ובמיוחד מהשבתות המרוממות, אשר בצוק העיתים החדירו בהם חיות ושמחה דקדושה. בתקופה מסויימת פחדו יהודים להתהלך בחוצות לאחר רדת החשיכה, ולפיכך התפללו בבית-מדרשו של רבינו קבלת שבת מבעוד יום

מרן ה"דמשק אליעזר" מויז'ניץ זי"ע

השרשרת, שקיבל במתנה מחותנו - החפץ יקר הערך האחרון שהיה ברשותו - כדי שאמכרנו ואתן את הכסף לקצין, למען פדיית אחותו, הרבנית העניא ע"ה, מטרנסניסטריה. את כל אשר לו מכר כדי לשלוח חבילות עם מלבושים ומאכלים לטרנסניסטריה. ארע פעם, כי סמוך לכניסת השבת הגיעה הודעה טלפונית, שקצין אחד הגיע כעת מטרנסניסטריה, ולמחרת בבוקר ישוב לשם והוא מוכן לקחת עמו כסף. הזדרזתי ללכת אל רבינו וסיפרתי לו על כך. מיד הוכנו כסף וחבילות ורבינו שלחני למוסרם לקצין.

תמהתי: רבי, הרי עוד מעט שבת, צריך ללכת לקבלת שבת, ואיך אוכל לנסוע? השיב לי בהתרגשות: איך אתה מדבר? יהודים נמצאים בצרה ואתה מדבר על שבת! על תפילה! יהודים שרויים בצרות ואתה שואל שאלות כאלה! אם ביכולתך להגיע ברגל - לך ברגל, ואם לא - סע מיד עם החשמלית ושלח את החבילות!"

מסופר על ר' משה דרוקמן, שהיה מעשירי העיר ויז'ניץ. מעונו היה סמוך לבית הרבי, והוא תרם את כל הזוגיות לבנין הישיבה בויז'ניץ. כשהגלו את תושבי העיר לטרנסניסטריה, לקח עמו כסף מזומן, ועטה על גופו את מעיל הפרווה, כיאה לנגיד ובעל בעמיו. הגיע לדז'ורין - מקום הריכוז בטרנסניסטריה - וכ"ק מרן אדמו"ר ה"מקור ברוך" מסערט-ויז'ניץ זי"ע החל בפעילות ההצלה במקום. ה"מקור ברוך" שלח את המכתבים שהזעיקו עזרה, וה"דמשק אליעזר" שלח אליו ממקום שהותו בטעמעשוואר את הכספים לחלוקה, חלקם, שיחלק לפי ראות עיניו, וחלקם - תרומת בני משפחות - לחלוקה מפורטת, לפי רשימה.

ר' משה הן נגיד היה, ולא נכלל בין מקבלי התמיכה. בינתיים תם הכסף, והם רעבו ללחם. בתו הקטנה סבלה חרפת רעב ורעייתו חלתה בטיפוס. אבל איש לא תמך בו, שכן מתהלך הוא במעיל פרווה כנגיד וכבעל בעמיו...

יום אחד יצא לשוק, לראות אם יוכל להרוויח דבר מה. פגשו חבר ושאל: "מדוע פניך רעות?" נפרץ סכר הזמעות וסח לו את מצבו. אמר לו: "מדוע לא הודעת על כך לרבי מסערט?" ענה: "חלילה לי, מימי לא ביקשתי נדבות - ואני אוסר אף עליך לומר לו דבר!" שאל החבר: "ומדוע לא כתבת לרבי, לטעמעשוואר?" ענה: "מפני אותה סיבה". יעץ לו החבר: "שמע לקולי, כתוב לרבי שאתה מתגורר בדז'ורין עם רעייתך ובתך. לא עוד. שידע, ותו לא."

עשה כן.

כעבור שבוע נקרא אל הרבי מסערט-ויז'ניץ, ששאלו: "אמור נא לי, היש לך קרובים ברומניה או בהונגריה?" אמר: "לא."

ראה שהרבי משתומם, שאל: "מה ארע?"
ענה הרבי: "איני יודע. אחי שלח כספים.
חלקם, לחלוקה כפי הצורך. וחלקם, כנהוג, לפי
רשימה מפורטת. ושמן מופיע בראש הרשימה.
בסכום הגדול ביותר!"

הבין רבינו שר' משה נחשב לגביר. ידע בו
שלא יבקש מאיש, שהרי אף לפניו אינו מפרט
דבר. והבין שאם פנה וסיפר שהוא שם, מן הסתם
הגיעו מים עד נפש. ולא רצה רבינו לכתוב לאחיו
מרוך ה"מקור ברוך" שיש לתמוך בר' משה, כי
הבין שאין הדבר לרצונו שיידעו, ושלא לו בתור...
קרוב!

נורא למתבונן! "אשרי משכיל אל דל!"

והנה עובדה נוראה: בימים ההם, בא אל
ה"דמשק אליעזר" אחד מיהודי טעמעשוואר,
הרה"ח ר' יצחק פריד ז"ל, והציע להשתמש
בשירותיו של קצין גבוה שהיה ממכריו, ולבקשו
שידאג להעברת הכסף אל הגולים. מרן נתן את
הסכמתו לכך. כאשר פנו אל הקצין, השיב שאין
באפשרותו להעביר בעצמו את הכסף, אך ביכולתו
לצוות על קצין צעיר ממנו, שהוא יעביר את
הכסף. היות שלא סמכו על הקצין הצעיר, דרוש
היה שילך עמו יהודי, שיפקח על ביצוע השליחות
ויכווננו למי להעביר את הכסף.

כדי שלא יתפסו את היהודי הנלווה אליו,
החליטו לשלוח עמו אשה, וכך לא יחשדו שיהודי
הוא ההולך עם הקצין. הרה"ח יצחק ז"ל ביקש
מבתו מרת פעריל ע"ה, שתסייע בדבר ותמלא
את התפקיד. היא החלה בתפקידה, אך לאחר

שנים, כאשר נישאה להרב החסיד ר' יוסף ווייס,
שהתיישב לימים בלונדון. בחורף תשס"ג נפטרה
מרת ווייס ע"ה לב"ע בלונדון. שבועות אחדים
לאחר-מכן היא נראתה לבעלה ר' יוסף בחלום,
בארשת פנים שבעת-רצון ובמלבושים חגיגיים
שהיתה נוהגת ללבוש בחייה. ר' יוסף הי"ו זכר
בחלומו שהיא כבר איננה בעולם, ושאל אותה
מה מצבה עתה. השיבה האשה: "סקען נישט
זיין בעסער!" [לא יכול להיות יותר טוב], כי מיד
בהגיעה לעלמא דקשוט, קיבל אותה ה"דמשק
אליעזר" ז"ע, ומאז היא נמצאת במקום טוב
מאוד! - - - (מפי בעלה הרה"ח ר' יוסף ווייס
מלונדון)

במסירות נפש

בקיץ תש"ב, הגיעה ידיעה לבית ה"דמשק
אליעזר" כי אחד משליחיו נתפס בגבול עם
חבילת מכתבים. פרטים מדויקים לא היו עדיין;
מתיחות ופחד נפלו על מקורבי הרבי ואנשי
סודו, שלא ידעו את נפשם מרוב תדהמה. לפי
הסימנים הראשונים נראה, שהשליח "דיבר" ומסר
את השמות האמיתיים של שולחי המכתבים,
והבולשת בודאי לא תאחר לבוא בעקבותיהם.

לא עברו מספר שעות, והרה"ח ר' פינחס
שפירא ז"ל (אביו של שלוחא דרבנן, הרב אברהם
יוסף ז"ל) נכנס בפנים קודרות ואישר את הידיעה,
בהוסיפו שאמנם המשטרה זיהתה את החתימות,
וכן פיענחה את תוכן המכתבים (המכתבים היו
נכתבים בר"ת וברמזים שונים) שהכילו שמות
של אנשים נוספים הקשורים בענין, הצעות לדרכי

על-אף שהיו ממוספרים ומוחתמים בחותמות
המשטרה שעיינה בהם. הענין נראה כמחוסל,
ואפשר היה לעשות הערכת-מצב ולהמשיך
בפעולות המגבית וההצלחה.

הוועד שסייע לרבינו בפעולותיו, אשר היה
מורכב ממספר אנשים מצומצם, התכנס לדון על
המצב, להפיק לקחים מן הנסיונות בעבר ולהתוות
דרכי פעולה לעתיד. תוך כדי דיון הופיע שוב ר'
פינחס ובפיו בקשה-אזהרה בשם העו"ד, לחדול
לזמן מה מפעילות כלשהי, הואיל והמשטרה
הועמדה במצב הכן לעקוב ולבלוש אחרי הפעילות
של המרכז בטעמעשוואר. הקצין "ידידנו" הזהיר
את העו"ד, שאם יתגלה משהו חדש, עלול הענין
הקודם לצוף מתהום הנשיה, ואז מי יודע...

האזהרה נראתה הגיונית ביותר בנסיבות דאז,
והנוכחים הנהנו בראשם לאות הסכמה לדבריו
של ר' פינחס ז"ל.

בדריכות רבה חיכו הנוכחים למוצא פיו של
רבינו, שהביט עליהם כאשר מתח עצום על פניו,
והפטיר בשפה גרמנית (היה רגיל להשתמש בה
ברגעי התרגשות): "קאָמט ניכט אין פראגע",
כלומר לא בא בחשבון; כך פשוט, ללא הסבר
וללא נימוקים, בשקט ובהחלטיות.

האנשים שראו בעיני רוחם את הסכנות
המרחפות עליהם ועל כל המפעל, ניסו תוך כדי
גמגום והססנות לתמוך בדברי הפניה של העו"ד,
באומרם שכדאי לחכות קצת עד יעבור זעם, כי
אחרת הם מסכנים לא רק את עצמם אלא זה עלול
לעלות במחיר חייהם של היהודים בטרנסניסטריה

מרן ה"אמרי חיים" בחתונת
אחד הניצולים לאחר המלחמה

שלא יקבלו את כסף ההצלה.
רבינו ישב כל הזמן מהורהר, הקשיב בתשומת
לב רבה ולא הגיב. בשמעו את הנימוק האחרון
בדבר סיכון מפעל ההצלה, אמר: "בהדי כבשי
דרחמנא למה לך" (ברכות י. וברש"י: סתרים
דהקב"ה). אמר ולא יסף.

הדבר נתקבל כפסק-דין סופי שאין לערער
אחריו. הפחד והספקות כירסמו בלב, אבל
ההחלטה נפלה: "קאמט ניכט אין פראגע"

מעבר אלטרנטיביות, קבלות על סכומי כסף ניכרים
שנתקבלו במשלוחים קודמים וכו', בקיצור -
תנועה מחתרית מושלמת. אולם היו בפיו גם
דברי הרגעה משמו של העורך-דין ווייזר, כי קצין
הבולשת רמז לו שיש על מה לדבר...

רבינו התאושש מן ההלם ונתן הוראה לא
לחסוך במאמצים ובלבד לטשטש את הענין,
והדגיש, שהמכתבים צריכים להיות מוחזרים
לידינו. ואכן הגוי קיבל את שלו, טבין ותקילין,
מסר את המכתבים לידי העו"ד שהביאם אל מרן,

זמן קצר, היות שלא היה ראוי שהיא תתלווה
אל הנכרי, נכנס אביה אל ה"דמשק אליעזר",
וביקשו שיפטור את בתו מתפקיד זה. מרן התעמק
במחשבותיו, ולאחר-מכן השיב: "דעתי שתמשיך
בתפקידה, למען אחינו הנדכאים, ובשכר זאת
הנני מבטיח לה שני דברים: א. זיווג הגון עם
בחור חסידי ירא-שמים מרבים. ב. שהיא תזכה
להיות על-ידי גם בעולם העליון."

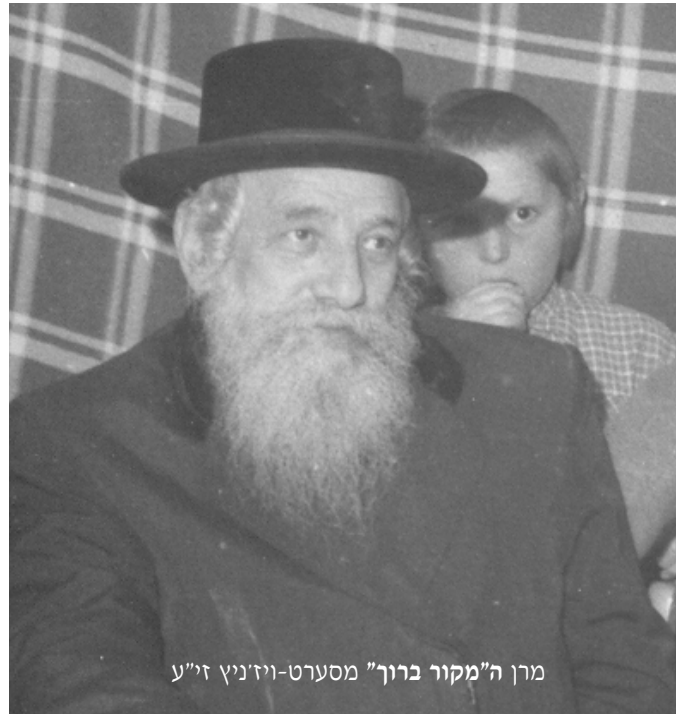
ההבטחה הראשונה התקיימה כעבור מספר

להציל את מה שניתן להציל, ואליו ניתן לשלוח את משלוחי הכספים כדי שיחלקם בחלוקה מסודרת בין ההמונים הזקוקים לכך. וכך, על אף שבעד חלוקות אלה היה ה"מקור ברוך" עלול להיענש קשות, מסר נפשו, ויחד עם בניו שעמדו לימינו, ה"ה כ"ק מרן אדמו"ר מסערט-ויז'ניץ שליט"א ולהבחל"ח אחיו הגה"צ רבי משה זצ"ל ראש ישיבת סערט-ויז'ניץ ובעל ה"ברכת משה", שקדו יומם ולילה בביצוע מבצעי הצלה מסובכים ומסוכנים, הן בקבלת משלוחי העזרה, והן בחלוקתם לפי רשימות מסודרות. ממקום מגוריו של ה"מקור ברוך" בדז'ורין התנהל בצוק העיתים מערך חלוקה מסועף שהציל נפשות אין ספור, וזאת במשך כל תקופת שהותו בגלות המרה ההיא, מחודש תשרי תש"ב עד חודש אדר תש"ד. ביתו של ה"מקור ברוך" היה המקור המרכזי לקבלת חלוקות הכספים לא רק ליהודי גטו דז'ורין, אלא גם לגיטאות האחרים שבסביבה, הן במתן בסתר והן בגלוי, בפעולות שבשנים הבאות התברר כי הצילו דורות שלמים מכליה ח"ו. באחד הימים הגיעה הודעה מקצין גרמני, שהוא הגיע עתה לסביבה והוא נושא עמו שליחות שעליו להעבירה אך ורק לידי מרן ה"מקור ברוך". כן הדגיש שיש להקפיד לבוא אליו דווקא בחשכת הלילה, מפני שאם יתגלה

להפסיק את הפעולות אפילו ליום אחד. ואמנם, כאשר עזבו חברי הוועד את החדר, הורה רבינו למשב"ק, הרה"ח ר' בנציון שכטר הי"ד, להמשיך בעריכת המכתבים ובארגון המשלוחים, ומפעל החיים נמשך. כך פעל מרן ללא ליאות, בכל יישותו ומסירות-נפשו...

האיש על העדה

מבין האחים הק' בניו של מרן ה"אהבת ישראל" זי"ע, היה כ"ק מרן אדמו"ר ה"מקור ברוך" מסערט-ויז'ניץ זי"ע היחיד שסבל על גופו הק' את מנת הסבל והייסורים הנוראים בשנות השואה. יחד עם המוני בית ישראל שבבוקובינא, גורש לאיזור טרנסניסטריה, שם ראה בעני עמו וסבל רדיפות ונגישות מרות, שמהן ידע חולי וייסורי-גוף עד אחרית ימיו. אולם אף בזמנים קשים אלה, עמד הרבי זצ"ל כצור איתן, ומסר נפשו למען אחב"י הגולים, אשר נזקקו לתרופות עקב המגיפות והמחלות שפקדו אותם, וכמובן רעבו לפת-לחם ולבגד מחמם בימים הקפואים. אָחיו הק' של ה"מקור ברוך", וכן ארגוני עזרה הצלה ועזרה שונים, ידעו שבגיטו אשר בעיר דז'ורין, בערבות טרנסניסטריה, נמצא האיש על העדה, אשר כל מטרתו היא

מרן ה"מקור ברוך" מסערט-ויז'ניץ זי"ע

בשיחות קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ שליט"א, מרבה הרבי שליט"א לתנות ולבכות על "יהודי הדור הקודם", "פארצייטישע יודען", שנעקרו באותן שנים מרות, שנות המלחמה; "צורר היהודים נטל מאתנו את הדור הקודם, ופגע בכך בדור הצעיר לבל יראו דוגמא כיצד ובמה על יהודי לנהל את חייו. בני הדור הצעיר כמעט ואינם רואים יהודים הקשורים לנקודת האמת, שכל מעשיהם בתמימות, ללא ערמה והתחכמויות. על אלה אני בוכיה"; "הדור הצעיר אינו רואה בעיניו דוגמא אמיתית לרגשי קודש, רשפי שלהבת אש בשבת-קודש, א' חסידישע דאווענען".

"אין כוונתי לאנשים מורמים מעם דווקא, אלא ליהודים מהשורה, שהיה מה לראות בהם, כיצד הזדרזו לעמוד ממיטתם בשעה מוקדמת, נחפזו לבית המדרש ולמדו שעות רבות כהכנה לתפילה כראוי, בטרם ייצאו כל אחד למסחריו ולעסקיו. ראו עליהם שהם קשורים לבורא העולמים".

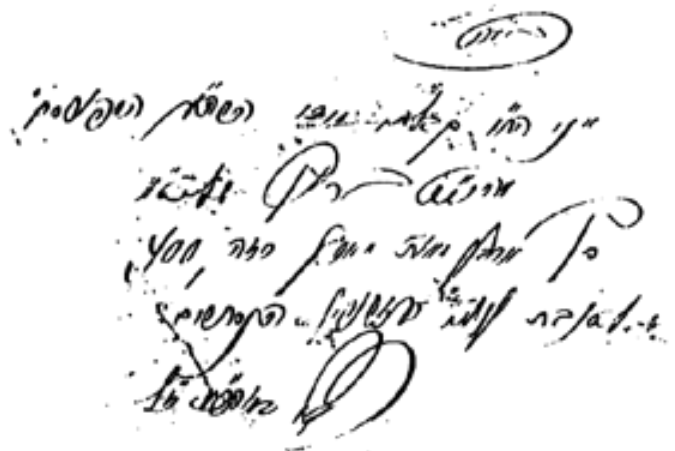
"בדרך כלל, כל דור לומד מן הדור הקודם איך להתנהג - כי הרי האדם אינו נצחי, הוא מניח את הכל לבניו אחריו. ואילו היום, לדאבונו, אין הדור הצעיר זוכה לראות דמות של פארצייטישער יוד. צורר היהודים ימ"ש מחק את הכל מן העולם, ולא נשארו מהם כי אם מעט מזעיר. שאיפתי, להקים ולעצב בדורנו דמויות-הוד כאלו כפי שהיו בדור שעבר, מלאים וגדושים בתורת ה' ועבודתו, ביראת ה' טהורה, אשר חיים בהתלהבות וחמימות לכל דבר ה'; ושתפילתם תדמה לאותן תפילות של זקני החסידים שבדורות עברו!" - זועק הרבי שליט"א.

מסירות הנפש של אותם יהודים התגלתה במלוא יפעתה וטהרתה באותן שנים קשות, בהן סבלו מכות ועינויים קשים ומסרו נפשם למען קיום מצוות ד', למען לא יצטרכו לחלל שבתות ומועדים בעבודות הכפיה, ולמען הינזרות ממאכלות אסורות. כמלוא נימה לא זו מאמונת ד' ומאהבתו.

מסופר על החסיד המופלג ר' שאול לייב גנץ ז"ל מאראד, שבאותן שנים היה מתחזק ומחזק בדברי הספה"ק "צמח צדיק", למרן אדמו"ר רבי מנחם מענדיל מויז'ניצא זי"ע, על הכתוב (בראשית לב, לא) "כי ראיתי אלוקים פנים אל פנים ותנצל נפשי", וזלה"ק: פירוש, "כי ראיתי אלוקים" - אם אני רואה השראת הדינים ח"ו, העצה לזה 'פנים אל פנים' - לעמוד לפני השי"ת ולשפוך שיח, ולחשוב שבוודאי הוא ע"י מעשיו הלא טובים. ויאמר לפניו, רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאני בשר ודם ואתה א-ל רחום ותנון, ועי"ז 'ותנצל נפשי' - נמתקין הדינים בחסדים הרומזין 'פנים אל פנים'; עכ"ל. ואכן היה רבי שאול לייב מארגן 'תפילות' בבחינת 'פנים אל פנים', ואמרו חסידים: "מיט דעם שטיקעל 'צמח' האט מען זיך גיהאלטען!..."

קשורים היו אותם חסידים בכל נימי נפשם ברבוה"ק, ועל

”
אני הח"מ קבלתי מידי הרה"ג
המפורסם מוהר"ר ברוך שליט"א
סך 400 מארק לטובת עניי דזשורין
הנסתרים”

אישור קבלת תמיכה בטרנסניסטריה

קשר בינו לבין יהודי המקום, הוא מסכן את עצמו. בני משפחתו של הרבי זצ"ל הבינו כי המדובר במשלוח של כספים, אך סיכונים גדולים מאוד היו כרוכים בהגעה אל הקצין, הן מפני שהיציאה משטח הגטו היתה מסוכנת, כי ההוראות אמרו שכל יהודי שייפתס מחוץ לגטו יירה למוות, נוסף לכך היה פחד ההליכה בלילה גדול מאוד, וסיכונים רבים היו בו. בני המשפחה של ה"מקור ברוך" לא רצו בשום אופן שיסכן את חייו בהליכה לילית לפגישה מסוכנת שכזאת, מה גם שמפאת מצב בריאותו לא היה מסוגל לכך, בהיותו חולה ותשוש מסאת הייסורים והתלאות שעברה עליו עד כה.

לאחר התייעצות, הוחלט לשלוח את בנו של הרבי, הגה"צ רבי משה הגר זצ"ל. הוא צייד עצמו בתמונת אביו, ויחד עם שני יהודים נוספים יצא לדרך המסוכנת. כשהגיעו לנקודה שנקבעה, ניגש הגה"צ רבי משה לקצין הגרמני, והודיע כי הרב לא היה מסוגל להופיע בעצמו, וכי הוא בנו. להוכחת דבריו הציג את התמונה. הקצין זיהה לפי התמונה שמדובר באדמו"ר ה"מקור ברוך", כי גם בידו נמסרה תמונה של הרב"ק כאמצעי זיהוי. הקצין לא הסתפק בכך, ורק כאשר הבן זיהה את החתימה של "אלקי אבי בעזרי" [כך נהג לחתום ה"דמשק אליעזר" על מכתביו בשנות המלחמה, כדי שלא יגלו את זהות

הכותב] ידע שמדובר בהרה"ק ה"דמשק אליעזר" זצ"ל, הסכים למסור את הכסף. הוא מסר שלושה שקי כסף שהכילו סכום אדיר. הם נפרדו לשלום ושוב לכיוון הגטו.

בדרך שובם לגטו בשעות הקטנות של הלילה, נראו חיילים קרבים לקראתם ופנסים בידיהם. השלושה התחבאו מיד בתוך תעלה צרה וציפו לבאות. הפחד חלחל בלבבות, אך בחמלת השי"ת עליהם עברו החיילים ליד התעלה מבלי לחוש בהם. השלושה המשיכו להסתתר, ורק כשהחיילים לא נראו עוד באופק קמו במהירות ממקומות המסתור והמשיכו לעשות את דרכם בזהירות מרבית. מקץ שעות של פחד וחרדה, שבו לגטו. בשערי הגטו המתין להם ה"מקור ברוך" שעה ארוכה של פחד וחרדה, ורק כאשר הגיעו בשלום מצא מרגוע לנפשו.

השקים הוכנסו מיד למרתף הבית, ושם הוטמנו מתחת לערימות שקי תפוחי אדמה רקובים, למען לא יעוררו תשומת לב. וכך המשיכו לנהל את פעולות העזרה שהצילו יהודים מסכנת רעב. פרשיות מסוג זה היו מנת חלקם פעמים רבות, אך השאיפה לעזור לאחרים בצרה - גברה מעל כל השיקולים של סיכון עצמי.

פיהם ועל דעתם כלכלו את כל צעדיהם. מסופר על החסיד ר' יחיאל שטיינמן הי"ד, שבשנת תש"ד, כאשר קיבל בנו צו-גיוס למחנה העבודה ("מונקא טאבור") אליו גיוסו המוני יהודים, לא ידע את נפשו, הוא התקשה להחליט אם כדאי שבנו יתייצב, או שמא יטמין אותו במקום סתר. למוד סבל היה, אחר שבנו האחד הלך לצבא. בלילה, נטל ר' יחיאל את ספר התהלים שהיה בידו כירושה ממרן ה"אהבת ישראל" זי"ע, ואמר תהלים בבכיות נוראות. בטרם עלה על יצועו שם קוויטל בין דפי הספר, בקוויטל רשם: "ויצא האחד מאיתי ואומר אך טורף טורף ולא ראיתי עד הנה, ויצא גם השני וקרהו אסון חס וחלילה ואני צריך לעצה מה עלי לעשות".

בבוקר קם ר' יחיאל משנתו, והנה הוא שליו ורגוע ללא כל פחד. שלם עם עצמו פנה אל בנו ואמר לו: "אני כבר יודע מה לעשות - אתה הולך אי"ה להתייצב" - - -

יצא הבן לדרכו, ור' יחיאל פנה אליו כשדמעות זולגות על לחייו: "הבה ניפרד... מאחר שהנך נער חלוש בטבעך, אל נא תדקדק יתר על המידה בכשרות המאכלים בשעה שלא יהיה לך מה לאכול... ווייל דו מייזט בלייבן לעבן - חייב אתה להישאר בחיים! רק האלוקים יודע האם נתראה אי פעם בחיים, אבל אתה תישאר בחיים! אני מבקש ממך, אל נא תשכח!..."

אלה היו המילים הנוקבות שאמר ר' יחיאל לבנו ברחובה של עיר, כשמחוץ משכלת חרב ומחדרים אימה, אחר-כך התייפחו בבכי ולא יכלו להוסיף עוד דבר. אלה המילים שנטל עימו הבן כצידה. "על פי טון דיבורו הבטוח והוודאי של אבא, כי לא ניפגש עוד בחיים, וכי אני אשאר לחיות - הבנתי וידעתי בבירור, כי רבינו ה'אהבת ישראל' זי"ע התגלה אל אבי בחלום הלילה ואמר לו כל זאת" - סיפר הבן לימים.

כשבועיים לאחר חג הפסח תש"ד נלקחו יהודי האיזור, ור' יחיאל בתוכם, אל הגטו. בהיותו בגטו ישב ולמד בהתמדה עם הגאון רבי יהודא רוזנר זצ"ל הי"ד, אב"ד ור"מ סעקלהיד. לא עסק בדברים אחרים רק בהכנה דרבה לקראת מעברו אל הטרקלין. בשמחה שמע כי הרבי ה"אמרי חיים" זי"ע הגיע למקום מבטחים, ואודות כך גם דיבר בדרכו ברכבת המוות לאושוויץ, וכה אמר: "עתה מבין אני את דברי הרבי ה"אהבת ישראל" זי"ע שרמז על עתיד בנו, וכה אמר זמן קצר לפני הסתלקותו: "איך וואלט שוין זייער געוואלט זעהן מיין שווארצען מיט צען יאר עלטער" [מה מאוד הייתי חפץ לראות את השחור שלי מבוגר בעשר שנים] - כי חזה מראש את ימי הסבל שייאלץ לעבור".

מסעו של ר' יחיאל אל פטירתו היה רווי הוד ודבקות של יהודי הדבק בכל רגע בבוראו יתברך, וכל צערו ויגונו נתונים אך ורק ליסורי השכינה. עוד בטרם נעלו את הדלת נשען ר' יחיאל על דלת הקרון ופיזם לעצמו חרישית את מלות הפסוקים המייחלים אל ביאת המשיח, והמקוננים על גלות השכינה: "ותגלה ותראה מלכותו עלינו בזמן קרוב"; "עד מתי עוזך שבטי ותפארתך ביד צר".

יום הנסיעה היה ב' בסיון, היה זה יומא דהילולא של רבו הגדול, ה"אהבת ישראל". במשך כל היום לא פסק פיו של ר' יחיאל מלמלל: "דעם רבינ'ס

יארציט... דעם רבינ'ס יארציט" - - - והיו עיניו הדומעות ללא הפוגה מביטות במשניות, היה הוגה ולומד ומחשבותיו קשורות לנשמת הצדיק.

למחרת, ביום ג' בסיון בבוקר, כשעשו עדיין דרכם ברכבת, קרא ר' יחיאל אל כל הנוסעים בקרון: "יהודים, הבה נזדרז, יש לנו עוד הזדמנות אחת להתפלל! התעוררות עצומה שררה בקרון, התפילה עלתה השמימה מעמקי לבבותיהם של היהודים השבורים.

באותו יום, ג' בסיון תש"ד, בשעת בוקר מוקדמת הגיעו לאושוויץ. מלותיו האחרונות לארבעת ילדיו, אשר הופרדו ממנו ב"סלקציה" ונתתו בחסדי ה' לחיות, היו: "פארגעסט נישט ווער איהר זענט" [אל תשכחו מי אתם] - - -

וכך מספר הרה"ח ר' יעקב אליעזר כהנא הי"ו מסיגעט - שיכון ויז'ניץ: הייתי במחנה עבודה בוולצברג, שם נתנו לנו לעבוד במחצבה, לטחון אבנים לחצץ כדי להניחן תחת פסי הרכבת, וכמו כן לשים אח"כ את פסי הרכבת כדי שהרכבות יוכלו לנסוע עליהם. זכורני, שבאחד מלילות השבת, בשוכבי על הריצפה הקרה בצריף כשליבי הומה מגעגועים לבני משפחתי, נזכרתי בערגה בשולחן השבת ובזמירות בבית הורי עם אבי ואמי הי"ד וכל המשפחה, והתחלתי לשיר לעצמי בלחש "כל מקדש", בנוסח המקובל והאהוב שנהגו לומר בביתנו - נוסח ויז'ניץ.

הצריף היה בצורת עיגול והאנשים שכבו בו מסביב. אחד מדרי הצריף ששכב לא הרחק ממני, שמע אותי מזמר את ה"כל מקדש". הלה ניגש אלי, ושאל אותי למוצאי, אמרתי לו שאני מסיגעט. נענה לי הלה ואמר לי: שמי הוא בוגאדער רב, (בוגאד היא עיירה בהונגריה). הוא המשיך ואמר לי: אם תואיל בטובך לזמר לי "כל מקדש", אזי אזמר לך אני את ה"מנוחה ושמחה" - בנוסח ויז'ניץ.

ומאז נהגנו כך מדי שבת בשבתו, אני שרתי לו "כל מקדש" ואח"כ הוא זימר "מנוחה ושמחה". כך, בתוך הגיהנום, ניסינו להאיר את האפלה, להאחז קצת בעברנו המאיר שנגזל מאיתנו באכזריות נוראה כל כך, ולהרגיש במקצת את טעמה הנפלא של שבת המלכה. לתושבי הצריף הדבר לא הפריע כלל, כי רובם היו יהודים יראי שמים.

על עידוד עצום שנסך בו מכתב של הרבי, סיפר הרה"ח ר' משה שווימר ז"ל. כאשר נלקח ר' משה לעבודת הכפיה בצבא ההונגרי, בשנת תש"ב, שיגר לו מרן ה"אמרי חיים" מכתב עידוד וחיזוק, בו כתב: משה נטרקון שיר המעלות מ'מעמקים; ה'סירותי מ'סבל ש'כמו; ש'כר ה'רבה מ'אוד. כמו כן "משה בן גיטל" (שמו ושם אמו) עולה בגימטריא "אבוא ואראה פני אלקים" - - - ורבינו סיים מכתבו בברכות שישוב לביתו בריא ושלם.

באותו מחנה עבודה היו גם חסידים אחרים - סיפר ר' משה - אשר התפלאו: כיצד יכול רבי לכתוב בוודאות כזו ובביטחה כזאת?... אך כולם, כל קבוצת החרדים במחנה, עשו להם מאז מנהג יומיומי לקרוא בצוותא את המכתב הקדוש הזה של הרבי כ"אשרי" של יום... ולאחריו לשיר את שירו של רבי אהרן הגדול -"ה אכסוף נועם שבת".

וכאשר זכה ר' משה שווימר לשוב לביתו לאחר שלוש שנים של נדודים קשים, אך רצופים רחמים וחסדים רבים, אמר לו אדמו"ר זצ"ל בהבעת פניו המאירה: "לא שכחתיך" - - -